
КАТЕГОРІЯ МОДАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ

Митяй З. О., Сіроштан Т. В.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-619-5-11>

ВСТУП

Вивчення модальності в лінгвістиці має давню традицію, оскільки це одне з найскладніших і суперечливих понять, що має безліч різних трактувань. У зв'язку з різноманітністю підходів до задекларованого явища тема видається актуальною в сучасному мовознавстві для розкриття особливостей та структури тієї чи іншої мови. Навіть незважаючи на наявність досить тривалої традиції дослідження модальності та величезної кількості літератури, присвяченої цій категорії, вона, як і раніше, залишається у відомому сенсі *terra incognita* сучасної лінгвістики.

Метою цієї розвідки є систематизація та узагальнення наявних підходів до вивчення категорії модальності в сучасній лінгвістиці. Дослідження має на меті визначити ключові принципи її інтерпретації та сформулювати цілісне уявлення про модальність, що відповідає актуальним науковим концепціям.

1. Теоретичні засади модальності: історія та основні підходи

Історія вивчення категорії модальності в лінгвістиці пройшла шлях від філософських і логічних роздумів до її визнання як однієї з фундаментальних категорій мови.

Логіко-філософський етап (античність – початок XX ст.). Дослідження модальності в мовознавстві ґрунтується на положеннях логіко-філософських теорій. Тому для її комплексного вивчення у межах лінгвістики важливо визначити логіко-філософську сутність поняття «модальність». На цьому етапі модальність розглядалася переважно як категорія логіки, що характеризує відношення між судженням і дійсністю. Вона полягає у здатності відображати різноманітні способи існування, істинності або ставлення до певного факту чи висловлювання. Це поняття виходить за межі простої констатації дійсності, додаючи до суджень

додаткові змістовні відтінки, зокрема необхідність, можливість, дійсність або імовірність. Такий підхід забезпечує глибше розуміння задекларованого явища та його ролі в мовній системі.

Аристотель заклав фундамент вивчення модальності в логічних працях. Він розглядав модальність як категорію судження, що відображає відношення між висловлюванням та дійсністю. Його внесок став відправною точкою для подальших досліджень як у логіці, так і в лінгвістиці. Він розрізняв чотири основні модальні поняття: дійсність – те, що є насправді; можливість те, що може бути; необхідність – те, що не може не бути; неможливість – те, що не може бути. Ці поняття він розглядав у контексті логічних висновків і взаємозв'язків між судженнями¹. Його аналіз модальностей був першим систематичним підходом до цієї теми. Хоча Аристотель був логіком, його концепції стали основою для розуміння епістемічної модальності в лінгвістиці. Ідея про те, що мовець може виражати ступінь своєї впевненості у правдивості висловлювання, бере свій початок саме в його розрізненні між дійсністю, необхідністю та можливістю. Тому його логічні праці про модальність є історичним витоком сучасної теорії модальності.

Після Аристотеля логіки-стоїки розширили розуміння модальності, включивши поняття «можливого» і «неможливого». Вони пов'язували ці категорії з істинністю висловлювань. Середньовічні схоласти, зокрема Абеляр та Дунс Скот, Вільям Оккам розвивали аристотелівську логіку, деталізуючи модальні поняття та їхнє застосування. Вони аналізували відмінності між модальностями *de dicto* (модальність стосується всього висловлювання, напр., *Необхідно, що Сократ є людиною*) та *de re* (модальність стосується об'єкта, напр., *Сократ необхідним чином є людиною*). Це розрізнення стало важливим для подальшого аналізу синтаксичної структури. Значно вплинув на сучасну модальну логіку Готфрід Лейбніц, ввівши поняття «можливих світів», де істинність твердження залежить від того, чи є воно істинним в усіх можливих світах (необхідність) або хоча б в одному (можливість).

Вивчення модальності набуло нового імпульсу завдяки розвитку сучасної логіки. Ключовими фігурами тут виступають Кларенс Ірвінг Льюїс, який вважається засновником сучасної модальної логіки. Він створив першу формальну аксіоматичну систему модальних логік. Георг Хенрік фон Врігт відомий як засновник сучасної деонтичної логіки, що вивчає поняття обов'язку, дозволу та заборони. Яакко Хінтікка зробив

¹ Аристотель. Метафізика / пер. з давньогрец., передмова і прим. О. А. Юдіна; худож.-оформлювач О.А.Гугалова-Мешкова. Харків: Фоліо, 2020. 300 с.

значний внесок у епістемічну логіку, що аналізує поняття знання і віри. Саул Кріпке, один із найбільш впливових філософів і логіків сучасності, розробив семантику можливих світів, що стала стандартним інструментом для інтерпретації модальних логік. Його роботи з'ясували сутність модальності в таких сферах, як філософія мови, метафізика та епістемологія. Кріпке не розглядав модальність як «лінгвістичну сутність» у звичайному розумінні, але він кардинально змінив філософію мови, пов'язавши модальність (необхідність і можливість) із тим, як мова посиляється на об'єкти. Його ключова ідея полягає в тому, що необхідність – це не властивість нашого знання про світ (як вважали до нього), а метафізична властивість самого світу. «Називання і необхідність» (Naming and Necessity) Саула Кріпке – це збірка лекцій, що стала однією з найвпливовіших робіт 20-го століття у філософії мови, метафізиці та логіці, де він доводить, що значення імен і необхідність є не залежними від нашого знання, а пов'язані з семантичною стійкістю та модальною необхідністю².

Отже, логіко-філософська сутність модальності полягає у її здатності відображати різноманітні способи існування, істинності або ставлення до певного факту чи висловлювання. Аналізовані поняття виходять за межі простої констатації дійсності, додаючи до суджень додаткові змістовні відтінки, такі як необхідність, можливість, дійсність або імовірність. Ці логіко-філософські категорії є підґрунтям для вивчення модальності в лінгвістиці, де вони трансформуються в мовні засоби, що виражають суб'єктивне ставлення мовця до змісту висловлювання. Розуміння цих базових концепцій дозволяє аналізувати, як мова відображає не лише факти, а й ставлення, оцінки та наміри. Умрихіна Л. В., аналізуючи категорію модальності в контексті лінгвістичних досліджень, висловлює думку про те, що перенесення логічних модальностей у мовознавство сприяє формалізації мовних явищ: «Розгляд субкатегорійних значень модальності відповідно до основних значеннєвих категорій логічної модальності вимагає перенесення структури логічного судження на побудову мовного висловлення»³.

З розвитком структурної лінгвістики на початку XX ст. модальність почали розглядати як граматичну категорію, що має власні формальні засоби вираження в мові. Шарль Баллі праці «Мова і життя» (1926) виділив модальність як фундаментальну категорію речення. Він розділив його на дві частини: *диктум* (зміст висловлювання) та *модус* (суб'єктивне

² Kripke, S. A. (1980). Naming and Necessity. John Wiley and Sons Ltd, 1981. Pp.192.

³ Умрихіна Л. В. Категорія модальності в контексті лінгвістичних досліджень. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. № 21. Т.1 С. 72-74.

ставлення мовця до *диктуму*). Вперше чітко розмежовано об'єктивну інформацію і суб'єктивну оцінку у двокомпонентній структурі, де модус модифікує диктум, надаючи йому додаткових смислових відтінків. Така взаємодія дозволяє мовцю інтегрувати своє ставлення до події, не змінюючи при цьому самого її опису. Вона забезпечує гнучкість мови, дозволяючи передавати не лише факти, а й нюанси сприйняття. Ш. Баллі, розглядаючи мову як систему, надавав великого значення емоційно-афективному фактору, що лежить в основі емоційно-оцінних значень⁴. У мовленні предметно-логічне значення слів (денотація) часто взаємодіє з їхнім емоційним забарвленням (конотацією), що відображає фундаментальну діалектику між об'єктивним та суб'єктивним, яка є ключовою як у лінгвістиці, так і в логіці. Взаємодія суб'єктивного та об'єктивного є невід'ємним складником людського пізнання і мислення. Ця діалектична єдність виявляється у тому, що об'єктивна реальність формує основу для суб'єктивного сприйняття, а розуміння суб'єктивного, своєю чергою, залежить від його зв'язку з об'єктивним світом.

З другої половини ХХ ст. модальність почали розглядати в контексті комунікації. Стівен Ульман та інші дослідники Лондонської школи лінгвістики визначили модальність як функційну категорію, що залежить від комунікативної мети мовця. Розвиток когнітивної лінгвістики та прагматики призвів до подальшого розрізнення епістемічної модальності (виражає ступінь впевненості) і деонтичної модальності (виражає обов'язок, дозвіл). Це розмежування, яке запропонував, зокрема, Джон Лайонз, стало класичним. Сучасні теорії (напр., теорія модальних просторів Френка Палмера) розглядають модальність як складну систему, що охоплює не лише граматику, а й лексику, інтонацію та контекст.

Отже, модальність пройшла шлях від формальної логічної категорії, що вивчалася філософами, до багатоаспектного лінгвістичного явища, яке аналізується в контексті мовленнєвої діяльності.

Визначення та типологія модальності. Існують різні підходи до визначення модальності, зокрема як семантичної, синтаксичної або прагматичної категорії.

У межах семантики модальність розглядається як вираження ставлення мовця до змісту висловлення або як спосіб відображення різних видів можливості, необхідності, реальності чи ірреальності. Тут модальність постає як універсальна смислова категорія, що охоплює: протиставлення реального та можливого; значення достовірності / сумніву; оцінку

⁴ Bally Ch. Linguistique générale et linguistique française / Ch. Bally. Berne: A. Francke S.A., 1987. 438 p.

вірогідності, істинності чи бажаності висловленого. Вочевидь, семантична традиція тяжіє до широкого трактування модальності як «сфери значень» і тісно пов'язана зі сферою синтаксису.

У синтаксисі модальність визначають через структурно-граматичні засоби, що реалізують відношення висловлення до дійсності. Вона закріплюється у формальних показниках: способи дієслова (умовний, наказовий, дійсний); конструкції питальних, розповідних, спонукальних речень; синтаксичні засоби виділення певного типу комунікативного наміру. У такому баченні модальність постає як формальна категорія, що структурує речення.

Енциклопедія «Українська мова» трактує модальність у граматичній структурі української мови «як морфологічну дієслівну категорію способу» і «як синтаксичну категорію речення». А власне синтаксичну модальність поділяє «на об'єктивну і суб'єктивну»⁵. Дослідження семантико-синтаксичної організації речення, проведені І. Р. Вихованцем, сприяли глибшому розумінню лінгвістичної природи модальності. Цей підхід акцентує увагу на взаємозв'язку між змістом висловлювання (семантика), його граматичною будовою (синтаксис) та вираженням суб'єктивного ставлення мовця (модальність), що дає можливість ідентифікувати та аналізувати модальні значення на різних мовних рівнях. Учений стверджував: «...специфіка речення, як основної синтаксичної одиниці, виявляється в сукупності обов'язкових суб'єктивних значень, у яких реалізується комунікативний намір мовця, передається його ставлення до відображеного в реченні фрагмента дійсності»⁶.

У працях О. С. Мельничука знайшла втілення думка щодо розмежування предикативності та модальності в реченнєвій семантиці. Для ученого модальність по суті ототожнюється з семантичними протиставленнями речень, вираженими різними способами та закріпленими за допомогою формальних засобів, які позначають питальність і розповідність⁷.

Формальні протиставлення, висвітлені О. С. Мельничуком, потрактовуються як модальні типи, що в мовленні набувають подальшої конкретизації, В. М. Бріциним. В українській мові, як стверджує мовознавець, виділяються три основних типи модальностей: доцентрові, відцентрові і відцентрово-доцентрові. Предикативним відношенням, вираженим дійсним способом, відповідає тип модальностей, які ми називаємо доцентровими. Доцентровий тип модальності об'єднує дуже

⁵ Українська мова. Енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк та ін. Київ : Укр. енцикл., 2000. 752 с.

⁶ Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. К. : Либідь, 1993. 368 с.

⁷ Мельничук О. С. Розвиток структури слов'янського речення. К., 1966. С. 48.

велику кількість ментально-чуттєвих дій мовця, що спрямовані на відображення навколишнього світу. Схематично речення з доцентровими модальностями можна представити в такому вигляді: Модальна інформація (*Я бачу, чую, знаю, пам'ятаю, вважаю, припускаю, вірю тощо*), що це (предикативно оформлена інформація про зміст ментального прояву мовця) є. У реченнях з відцентровими модальностями, в яких мовець виражає своє волевиявлення, предикативно оформлена диктальна інформація про зміст волевиявлення не отримує ознаки буттєвості в навколишній дійсності. Схематично ці речення можна представити в такому вигляді: Модальна інформація (*Я вимагаю, прошу, наказую тощо*), щоб це (предикативно оформлена інформація про зміст ментального прояву мовця) було.

Реченням з доцентровими і відцентровими типами модальностей, що належать до розповідних, протиставлені питальні речення, які демонструють доцентрово-відцентровий тип модальності. Таке позначення модальності запитання пов'язане з тим, що будь-яке запитання містить у собі певне відображення дійсності і спонукання до заповнення деяких лакун знання. Наприклад, запитання *Яку книжку читає хлопчик?* можна інтерпретувати таким чином: *Я знаю (бачу), що хлопчик читає книжку, але не знаю, яку (доцентрова модальність), і хочу знати, яку книжку він читає (відцентрова модальність)*⁸. На його думку, таке когнітивне витлумачення категорії модальності приводить до чіткого розмежування категорій модальності і предикативності, сприяє поглибленню синтаксичного аналізу, знімає численні логічні суперечності, що їх викликає протиставлення реальної та ірреальної, об'єктивної та суб'єктивної модальності.

Мовна модальність залишається однією з найскладніших категорій, що підлягає класифікації та систематизації. Це пояснюється різноманітністю її форм і функцій, які охоплюють широкий спектр смислових відтінків: від вираження оцінки (добре / погано), достовірності (можливо / неможливо) до відношення до реальності (реально / ірреально).

Питання мовних засобів вираження модальності пов'язане з визначенням її лінгвістичної сутності. У цьому сенсі мовна реальність може бути як регулярна реалізація модальності, об'єктом якої є первинна нейтрально інформаційна основа речення.

Слушною є думка Шинкарука В. Д. щодо вивчення синтаксичної семантики, де актуалізовано проблему модальності в новому аспекті. На перший план висунуто питання про місце та роль різних явищ, що іменуються цим терміном, у семантико-синтаксичній структурі речення.

⁸ Бріцин В. М. Модальність і предикативність: лінії розмежування і протиставлення / В.М. Бріцин // Мовознавство. 2015. № 2. С. 77-85.

Значну кількість напрацювань він присвячує «дослідженню модусу й диктуму як двох основних рівнів у змістовій організації речення: 1) модусного, що відображає ставлення мовця до повідомленого, тобто як він сприймає, оцінює чи кваліфікує певну мікроситуацію, відображену реченням; 2) диктумного, що репрезентує реальну дійсність⁹. Серед категорій з функційною домінантою в логіко-лінгвістичному аспекті разом із категоріями модусу і диктуму М. Мірченком зацентовано увагу на виділенні категорії пропозиційності. Вона виступає, очевидно, центральною семантичною категорією функційної граматики, що має співвіднесеність з категоріями модусу і диктуму: «Диктумна категорія пропозиційності і модусна пропозиційність є протиставлюваними корелятивними грамемами у структурі єдиної центральної категорії пропозиційності. Фактично диктумна основа категорії модальності постає як реальна мовна дійсність у взаємодії з модусною суб'єктивною домінантою»¹⁰.

У прагматичі модальність розуміють як вираження комунікативної установки мовця, його наміру вплинути на адресата. Це не лише опис ставлення до змісту, а й засіб організації комунікативної дії. Основними аспектами є: передача переконаності / непевності; стратегія мовленнєвого впливу (наказ, прохання, припущення, гіпотеза); взаємодія модальності з категорією ввічливості, суб'єктивності та інтерпретацією контексту.

Категорія модальності проявляється на глибинному, універсальному рівні, що відображає фундаментальну природу мови як матеріального інструменту для вираження людського мислення. Виходячи з такого розуміння, категорія модальності має своє семантичне підґрунтя в оцінці. «Логічна (раціональна) і емоційна (ірраціональна) оцінка в тексті часто взаємодіють. Логічну оцінність мотивують об'єктивні думки, а емоційну – почуття суб'єкта до об'єкта (особи, предмета, явища, події тощо)» – стверджує Коць Т., аналізуючи оцінність як лінгвістичну категорію¹¹.

Це значно розширює її межі, дозволяючи розглядати модальність не лише як вираження істинності чи можливості, а й як засіб передачі суб'єктивного ставлення мовця до змісту висловлювання. Такий підхід дозволяє включити до категорії модальності не лише логічні, а й інтелектуальні інтерпретації

⁹ Шинкарук В. Д. Модус і диктум у структурі речення / В. Д. Шинкарук // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2014. Вип. 2. С. 165-172.

¹⁰ Мірченко М. Категорійна (функційна) типологія синтаксичних одиниць. Науковий журнал. № 1. 2014. С. 187-199.

¹¹ Коць Т. Оцінність як лінгвістична категорія: вербальна реалізація і стилістична диференціація. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2021.29.4>. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика, (1(29), 2021. С. 18-20.

та суб'єктивні оцінки. Щодо інтелектуальних інтерпретацій, мова може передавати рівень впевненості мовця в істинності висловлювання (епістемічна модальність), використовуючи слова на кшталт *«можливо»*, *«ймовірно»*, *«очевидно»*. Сюди ж належить і оцінка достовірності джерела інформації, наприклад, *«як повідомляють, ...»*. До оцінних належать судження, що виражають ставлення мовця до події з точки зору її бажаності, правильності чи доцільності. Наприклад, *«На щастя, дощ припинився»*, або *«На жаль, він не зміг прийти»*. Емоційна модальність проявляється завдяки вираженню емоційної реакції мовця на подію. Це може бути радість, здивування, розчарування або сум. Наприклад, вигуки або інтонація. Вона охоплює широкий спектр мовних засобів, від когнітивних до емоційних, що використовуються для вираження ставлення мовця до інформації. Модальність перестає бути суто логічною категорією, стаючи засобом, що відображає всю складність людського мислення, включаючи його раціональні та емоційні аспекти.

Багатозначність багатьох модальних одиниць робить розмежування між емоційною та логічною оцінкою надзвичайно складним. Ця складність випливає з того, що одні й ті самі мовні засоби можуть використовуватися для передачі різних типів модальності, залежно від контексту. Причинами багатозначності може слугувати когнітивна взаємодія: емоції та логіка рідко існують ізольовано в людському мисленні. Наше раціональне сприйняття подій часто супроводжується емоційною реакцією. Ця когнітивна взаємодія природно відображається в мові. Наприклад, висловлювання *«Я сумніваюся, що це правда»* містить і епістемічну модальність (сумнів у правдивості), і емоційну (можливе розчарування або здивування). Також контекстуальна залежність, оскільки значення модальної одиниці багато в чому залежить від контексту, інтонації та ситуації. Наприклад, *«На жаль»* може виражати як емоційний жаль, так і просто містити вказівку на певну логічну перешкоду. І нарешті, граматична універсальність, бо деякі слова та синтаксичні конструкції є універсальними засобами для вираження різних типів оцінки. До прикладу, модальні дієслова (на кшталт *«може бути»*) спроможні виражати як можливість події (логіка), так і невпевненість мовця (суб'єктивна оцінка). Вочевидь, у багатьох випадках неможливо провести чітку грань між цими типами оцінки, оскільки вони тісно переплітаються у мовленні. Це ускладнює класифікацію модальності, але водночас робить її надзвичайно гнучким інструментом для вираження тонких нюансів людського мислення.

Спірним залишається також питання формальномовних кордонів у тому у разі, коли оцінка оформлена у вигляді самостійного висловлювання, як у конструкціях типу *«Цікаво, що...»* або *«Шкода, що...»*, межі модальності

стають нечіткими. Спірність питання полягає в тому, чи є такі конструкції повноцінними реченнями з власним модальним значенням, яке доповнює наступну частину, чи формальними засобами для вираження модальності, що по суті є лише частиною модального комплексу та охоплює все висловлювання. У конструкціях, де оцінка оформлена як вставна структура або коментар, вона слугує не стільки для передачі нової інформації, скільки для вираження емоційного або інтелектуального ставлення мовця до наступного факту, як-от у реченні: *«Цікаво, що він не прийшов»* – *«Цікаво, що»* є, по суті, модальним маркером, який модифікує основну інформацію *«він не прийшов»*. Тут модальність виходить за межі одного слова і стає функцією синтаксичної конструкції.

У семантичному плані такі конструкції не відрізняються від інших методів висловлювання оцінки (у разі оцінки достовірності висловлювання), тобто, вони модальні за своєю природою. У семантичному плані такі синтаксичні конструкції, як *«цікаво, що...»* чи *«шкода, що...»*, є по суті тотожними іншим засобам вираження модальності. Вони виконують функцію модальних операторів, які вказують на ставлення мовця до достовірності або змісту висловлювання. Такий приклад демонструє, що модальність може бути виражена не лише лексичними засобами (як модальні слова), але й синтаксичними структурами, які відіграють роль модальних операторів. Це розширює розуміння модальності та робить її межі ще більш розмитими. За такого розуміння лінгвістичний термін «модальність» також значно розширює свої межі.

Отже, модальність можна трактувати як семантичну категорію (сфера значень), синтаксичну категорію (система формальних засобів вираження) та прагматичну категорію (інструмент комунікативної взаємодії). Сучасні дослідження поєднують ці підходи, розглядаючи модальність як інтегративну категорію, що функціонує на різних рівнях мови.

Проблема систематизації модальних значень є однією з ключових у дослідженні модальності. Особливості вираження модальності в семантико-прагматичному синтаксисі розглянуто в монографії О. Л. Доценко¹². У сучасній науці найбільш поширеною є тричленна класифікація, яка вирізняє епістемічну (можливість, вірогідність), деонтичну (обов'язок, дозвіл) та динамічну (здібність, можливість) модальність. Цей поділ походить із робіт логіків і філософів (А. Росс, Г. фон Вріхт) та був адаптований у лінгвістиці (П. Палмер, Т. ван Дейк та ін.).

¹² Доценко О. Л. Семантико-прагматичний синтаксис: особливості вираження модальності: Монографія. К.: Міленіум, 2006. 226 с.

Епістемічна модальність виражає ступінь упевненості мовця в істинності повідомлюваного. Вона охоплює значення можливості, ймовірності, достовірності чи сумніву. За визначенням П. Палмера, епістемічна модальність «є способом кодування ставлення мовця до пропозиційного змісту висловлення»¹³. Наприклад: *Він може бути зараз удома* (можливість); *Він, мабуть, прийде завтра* (ймовірність); *Він, напевно, вже виїхав* (високий ступінь упевненості). У цьому типі модальності акцент робиться не на дії чи обставинах, а на оцінці висловлюваного з погляду його істинності.

Деонтична модальність пов'язана з вираженням обов'язку, дозволу чи заборони. Вона відображає соціальні та етичні норми, які регулюють поведінку суб'єкта: *Ти повинен виконати цю роботу* (обов'язок); *Тобі дозволено залишитися після уроків* (дозвіл); *Не можна виходити без квитка* (заборона). За А. Россом і Г. фон Вріхтом, деонтична логіка описує категорії «повинен», «може» і «заборонено», які пізніше стали базовими для лінгвістичних класифікацій. Деонтична модальність фіксує нормативні рамки, у яких суб'єкт здійснює дію, і має безпосередній зв'язок із категоріями наказу та припису.

Динамічна модальність стосується властивостей суб'єкта чи обставин ситуації, що дозволяють або унеможливають дію. Її часто пов'язують із вираженням здібності, фізичної чи внутрішньої можливості виконати певну дію: *Він уміє грати на фортепіано* (здібність); *Вона може прочитати цей текст англійською* (вміння/знання); *Він не може підняти цю вагу* (фізична неможливість). У цьому випадку модальність не відображає оцінки мовця (як в епістемічній) і не виражає зовнішніх норм (як у деонтичній), а стосується внутрішніх чи об'єктивних можливостей суб'єкта.

Отже, поділ модальності на епістемічну, деонтичну та динамічну є базовим у сучасній лінгвістиці й дозволяє систематизувати різноманітні модальні значення. Епістемічна модальність фіксує ступінь вірогідності висловлюваного, деонтична – соціально-нормативні умови здійснення дії, динамічна – внутрішні або об'єктивні можливості суб'єкта. Розширені класифікації (алетична, аксіологічна тощо) свідчать про багатогранність цього явища й підтверджують необхідність комплексного підходу до його аналізу.

Мовні засоби вираження модальності. Модальність як багатопланова категорія реалізується на різних рівнях мовної системи: у лексиці, морфології, синтаксисі та просодії. Це підтверджує її інтегративний характер, адже модальні значення можуть виражатися як спеціалізованими

¹³ Palmer F. R. *Modality and the English Modals*. New York : Routledge, 2014. 220 p.

формами (наприклад, модальними дієсловами), так і опосередкованими засобами (інтонацією, порядком слів, контекстом).

До основних засобів вираження модальності належать модальні дієслова. В українській мові такими є *могти, мусити, слід, треба, доводитися, годитися, намагатися, прагнути* та ін. Вони формують предикативний центр речення і задають певний модальний план: можливість / здатність: *Він може виконати це завдання* (динамічна модальність); необхідність / обов'язок: *Ти мусиш здати роботу вчасно* (деонтична модальність); вимушеність / обставинна необхідність: *Йому довелося чекати годину* (алетична модальність). Такі дієслова не лише уточнюють предикат, а й структурують висловлення з погляду об'єктивних чи суб'єктивних умов дії.

Дієслівна форма є основним носієм об'єктивної модальності. На відміну від таких модальних слів, як *можливо, напевно*, дієслівні форми є синтагматично пов'язаними елементами, інтегрованими в граматичну структуру речення і не можуть бути вільно переміщені без зміни його сенсу. Об'єктивна модальність у мові не виступає окремим компонентом, а є частиною граматичної основи. Вона виражається через морфологічні категорії дієслова, що відображає її роль у формуванні об'єктивної картини світу.

Хоча змінювана форма дієслова є ключовим носієм модальності, її роль не обмежується лише цим. Вона виконує й інші граматичні та смислові функції в реченні, тому її модальне навантаження не завжди є остаточним і може бути переосмислене в ширшому контексті. Дієслівна форма не лише виражає модальність (наприклад, реальність дії через дійсний спосіб), а й одночасно вказує на час, особу, число, вид та стан. Завдяки такій багатофункційності її модальне значення може бути змінене або доповнене іншими мовними засобами.

Об'єктивна модальність інтегрується в предикативність – граматичну категорію, що пов'язує зміст висловлювання з реальністю. Іншими словами, вона допомагає встановити, чи є подія, описана у реченні, реальною, можливою, бажаною тощо. Така інтеграція відбувається на глибинному рівні, що пояснює, чому об'єктивна модальність виражається переважно морфологічними засобами – в першу чергу, через категорію способу. Це відрізняє її від суб'єктивної модальності, яка часто виражається лексично або інтонаційно.

Модальні значення активно виражаються також модальними словами (*можливо, мабуть, очевидно, напевно, безумовно*) і частками (*хай, нехай, же, б*). Вони задають оцінку висловлюваного з боку мовця й вносять додаткові відтінки достовірності чи емоційного забарвлення: *Мабуть,*

він уже прийшов (епістемічна модальність, припущення); *Очевидно, що це правильна відповідь* (епістемічна модальність, висока впевненість); *Хай він скаже правду!* (спонукальна модальність); *Я б хотів зустрітися завтра* (умовна модальність). Завдяки таким елементам мовець може «кваліфікувати» висловлювання як певний тип комунікативної дії: припущення, оцінку, наказ чи побажання.

На відміну від об'єктивної модальності, яка є обов'язковим складником речення (наприклад, виражається через граматичну категорію способу дієслова), суб'єктивна модальність не є обов'язковою для побудови граматично правильного висловлювання. Це дозволяє мовцю самостійно обирати, чи виражати своє ставлення до змісту повідомлення. Наприклад, речення *«Він прийшов»* є граматично повним і не містить суб'єктивної модальності. Проте мовець може додати її, сказавши: *«Можливо, він прийшов»* або *«На жаль, він прийшов»*. Це не змінює основного, об'єктивного змісту повідомлення (*він прийшов*), але додає суб'єктивну оцінку. Факультативність суб'єктивної модальності робить її гнучким інструментом для передачі певних нюансів, зокрема невпевненості (використання лексем типу *«мабуть»*, *«здається»*); оцінки (наприклад, *«на щастя»*, *«шкода»*); джерела інформації (наприклад, *«кажуть, що...»*).

Важливим засобом вираження модальності є інтонація, яка виступає індикатором комунікативного наміру. Вона допомагає розрізняти розповідні, питальні та спонукальні речення навіть за однакової лексико-граматичної структури: *Ти прийшов.* (ствердження); *Ти прийшов?* (запитання, висхідна інтонація); *Ти прийшов!* (емоційне підтвердження, підвищений тон). Інтонаційні засоби також модифікують ступінь категоричності висловлювання: лагідне прохання *«Закрий, будь ласка, вікно»* відрізняється від різкого наказу *«Закрий вікно!»*.

Інтонаційне оформлення відіграє ключову роль у вираженні суб'єктивної модальності, оскільки воно може повністю змінити модальне значення висловлювання, яке має об'єктивну граматичну форму. Вона є невербальним засобом, який допомагає виразити ставлення мовця до висловлюваного, може виступати як самостійний маркер модальності або посилювати вже наявні лексичні чи синтаксичні засоби. Інтонація може сама по собі перетворити нейтральне речення на питальне, наказове або виразити емоційну оцінку. Наприклад, речення *«Він прийшов»* може бути нейтральним (з рівною інтонацією), констатуючи факт; питальним (з висхідною інтонацією) – вираження запитання; виражати здивування (з емоційно піднесеною інтонацією).

Інтонація також може посилювати модальне значення, виражене іншими засобами. Наприклад, у фразі *«Я, можливо, прийду»*, інтонація

може посилити сумнів (довша пауза, повільніший темп) або, навпаки, зняти його, зробивши висловлювання більш впевненим (різкий, короткий тон). Вона є важливим компонентом модальності, особливо в усному мовленні, де допомагає передати суб'єктивне ставлення мовця, що часто є необов'язковим для граматичної структури. Це ще раз підкреслює, що модальність – це комплексна категорія, яка виходить за межі лексики та граматики.

Поряд з інтонацією до цих засобів зараховують також порядок слів у реченні (може змінити акцент і емоційне забарвлення, наприклад, у реченні «*Прийшов він!*», інверсія підсилює здивування або емоційну реакцію на подію); спеціальні синтаксичні конструкції (питальні, вигуківі або інверсійні речення можуть виражати не лише питання, але й сумнів, здивування або оцінку); повтори (можуть підкреслювати тривалість, втому, несподіваність або інші емоційні стани); частки та вигуки (служать для вираження емоцій або посилення модального значення, як-от частка «*же*» (як у «*Це ж було!*») підсилює впевненість, а вигук «*Ох!*» може передавати здивування, біль або радість); численна та різноманітна за семантикою група вступних слів та конструкцій (на кшталт «*мабуть*», «*здається*», «*на щастя*», «*на жаль*», «*напевно*», які прямо вказують на ставлення мовця до достовірності або бажаності події) тощо. Ці засоби демонструють, що модальність – це комплексна категорія, яка реалізується на різних рівнях мови. Вони дозволяють мовцю відступити від простої констатації фактів і додати особисту перспективу.

Отже, суб'єктивна модальність є опціональним нашаруванням, що накладається на об'єктивну інформацію, дозволяючи мовцю відобразити власну позицію, не руйнуючи при цьому основної структури речення.

У синтаксисі модальність реалізується через варіативність порядку слів, що дозволяє виділити окремі частини висловлення і тим самим надати йому додаткового модального відтінку: нейтрального порядку: *Він, мабуть, прийде завтра*; модально акцентованого порядку: *Мабуть, він прийде завтра* (виразний акцент на невпевненості мовця); емоційно-модального виділення: *Прийде ж він завтра!* (прагматична модальність – сподівання чи сумнів). Синтаксичні перебудови допомагають передати індивідуальне ставлення мовця до змісту висловлення без зміни його основної денотативної структури.

Модальність речення є результатом взаємодії різних компонентів. Лексичні (наприклад, модальні слова) та синтаксичні засоби (наприклад, порядок слів) можуть модифікувати або уточнювати модальне значення, закладене в дієслівній формі. Тому дієслово може стати об'єктом оцінки. Так, у реченні «*Він, здається, прийшов*», дієслово «*прийшов*» має

форму дійсного способу, яка вказує на реальність події. Однак, лексема «здається» перетворює це твердження на суб'єктивну оцінку, виражаючи сумнів. У цьому випадку, форма дієслова є об'єктом, щодо якого мовець висловлює своє ставлення.

У деяких підходах модальність розглядають як явище синтагматичної ізоляції, пов'язане з суб'єктивною оцінкою змісту висловлювання. Такі ідеї виникли з широкого кола дискурсу структурної лінгвістики та прагматики.

Ця концепція підкреслює, що модальність не є вбудованою частиною основного висловлювання, а скоріше виноситься за його межі як окремий, хоча й пов'язаний, компонент, що накладається на основне висловлювання, як стверджує Ш. Баллі. Синтагматична ізоляція означає, що модальні елементи (наприклад, лексеми «*можливо*», «*напевно*» або цілі конструкції на кшталт «*я думаю, що...*») функціонують як окремі одиниці. Вони не інтегруються в синтаксичну структуру основного висловлювання, але додаються до нього, щоб виразити ставлення мовця. Наприклад, у реченні «Можливо, він не прийде» лексема «*можливо*» не є частиною предикативної основи (*він не прийде*), а винесена за її межі. Вона є «ізольованою», але виконує ключову функцію, модифікуючи все речення, що дозволяє мовцю висловлювати сумнів, не змінюючи при цьому основного факту, що «*він не прийде*». Такий підхід особливо актуальний для суб'єктивної модальності, яка включає епістемічні (сумнів, впевненість) та емоційні оцінки. Мовна ізоляція модального елемента дозволяє йому «коментувати» зміст висловлювання, не стаючи його складником. Це створює ієрархію, де основний зміст (диктум) залишається незмінним, а модальний елемент (модус) надає йому додаткового відтінку.

Окреслена перспектива контрастує з попередніми, більш формалістичними підходами до модальності, які зосереджувалися виключно на її граматичній чи логічній функції. Ідея «синтагматичної ізоляції» передбачає, що модальний елемент може виділятися з основної структури речення, щоб її коментувати. Концепція мала продовження в середині ХХ-го століття в роботах учених, що аналізували роль мови в передачі ставлення, переконань та намірів мовця та розвивали теорію Ш. Баллі. Еміль Бенвеніст (Émile Benveniste) розширив розуміння суб'єктивності в мові, показуючи, як мовленнєві акти вбудовують позицію мовця у висловлювання. Джона Серль (John Searle) та Джон Остін (John Austin) у теорії мовленнєвих актів (speech acts) показали, як мовлення може виконувати різні функції (наказ, обіцянка, запит), що також є формою модальності.

Ця різнорівнева реалізація підтверджує інтегративний характер модальності, що охоплює лексику, граматику та прагматику мовлення.

2. Функційний та прагматичний аспекти модальності

Модальність як засіб вираження суб'єктивної оцінки. Однією з ключових функцій модальності є вираження суб'єктивного ставлення мовця до змісту висловлювання. Модальні засоби дозволяють кодувати в мові різні ступені впевненості, сумніву, оцінки достовірності повідомлюваного. Таке трактування підтверджує тезу В. М. Ткачук про те, що «суб'єктивна модальність – це функціонально-семантична категорія, яка утворює функціонально-семантичне поле. На користь останнього свідчить те, що інвентар репрезентантів суб'єктивно-модальних значень охоплює усі мовні рівні. Найкраще семантичну домінанту поля модальності окреслює слово «оцінка»: мовець оцінює зміст речення та, виражаючи його у висловленні, вказує слухачу на те, приміром, що це висловлення не відображає реальний стан речей, а передає модельовану дійсність, наявну в психіці мовця, тобто підкреслює гіпотетичність чи ірреальність, необхідність чи можливість та ін., вказує на специфічне існування певного конструкту свідомості¹⁴. Смыслову основу суб'єктивної модальності становить поняття оцінки в широкому розумінні, яке охоплює не лише логічну кваліфікацію висловлюваного, а й різноманітні форми емоційної реакції. Вона відображає ставлення мовця до повідомлюваного з огляду на ступінь його обізнаності, а також на відповідність змісту індивідуальним чи суспільним стереотипам та еталонам. Суб'єктивна модальність виступає другою обов'язковою площиною будь-якого висловлення й може мати як експліцитне, так і імпліцитне вираження. Відтак суб'єктивно-модальне значення не належить до власне змістової частини висловлення, що дає підстави трактувати його як «зовнішню модальну рамку».

Модальні дієслова, слова та інтонація можуть підкреслювати високий ступінь достовірності інформації. У таких випадках мовець позиціонує повідомлення як істинне або майже безсумнівне: *Він, напевно, вже виїхав* (епістемічна модальність, повна впевненість); *Це, безумовно, правильна відповідь* (модальне слово підкреслює категоричність твердження). Інтонація низхідного тону («*Він прийшов*») сигналізує про завершеність і впевненість у повідомленні.

Модальність часто використовується для зниження категоричності висловлювання й позначення припущення чи сумніву. Це дозволяє мовцеві дистанціюватися від абсолютної достовірності інформації: *Можливо, він ще не знає про це* (припущення); *Він, мабуть, запізниться* (невисокий ступінь упевненості). Підвищена інтонація наприкінці речення («*Він прийде?*») вказує на сумнів або очікування підтвердження.

¹⁴ Ткачук В.М. Категорія суб'єктивної модальності, [монографія] / В.М. Ткачук. Тернопіль: Підручники й посібники, 2003. 240 с.

У прагматичному аспекті вираження сумніву може виконувати комунікативно-стратегічну функцію. Використовуючи модальні слова чи частки, мовець може: пом'якшити категоричність (*«Я б сказав, що це не зовсім правильно»*); залучити адресата до співучасті (*«Можливо, ми могли б обговорити це разом?»*); виразити дипломатичність або ввічливість (*«Мабуть, варто ще раз перевірити ці дані»*). Сумнів, вочевидь, стає не лише когнітивною, а й комунікативною категорією.

Модальність, виражаючи впевненість чи сумнів, поєднує об'єктивний зміст висловлення з суб'єктивним поглядом мовця. Наприклад: *Він може бути вже вдома* (об'єктивна можливість) і водночас позиція мовця, який не має точних даних; *Він, очевидно, добре підготувався* (об'єктивна оцінка результату + суб'єктивна інтерпретація). У цьому виявляється подвійна природа модальності: вона одночасно характеризує саму ситуацію й ставлення до неї мовця.

Отже, модальні засоби (дієслова, модальні слова, частки, інтонація) є основними інструментами, за допомогою яких мовець виражає ступінь своєї впевненості чи сумніву. Вони забезпечують перехід від об'єктивної пропозиції до суб'єктивно-оцінного висловлення, що підтверджує інтегративний характер модальності, яка охоплює когнітивний, семантичний і прагматичний рівні мовної організації.

Модальність у науковому дискурсі. Модальність може використовуватися для пом'якшення категоричності в науковому тексті. Особливістю наукового дискурсу є прагнення до об'єктивності, доказовості та виваженості. Водночас, автор наукового тексту завжди перебуває у позиції суб'єкта, що інтерпретує факти, робить висновки та формулює оцінки. Для уникнення надмірної категоричності та для дотримання академічної коректності активно використовуються модальні засоби, які виконують функцію «пом'якшувачів» висловлення.

До найчастотніших у науковому стилі належать слова *можливо, ймовірно, очевидно, мабуть, напевно, можна припустити, видається, слід вважати*. Вони дозволяють позначити ступінь достовірності інформації (*Ймовірно, ці результати свідчать про...*); продемонструвати відкритість для альтернативних інтерпретацій (*Можна припустити, що...*); уникнути категоричного тону (*Очевидно, що отримані дані потребують уточнення*).

Дієслова *може, слід, потрібно, мусить* також виступають засобами вираження поміркованості: *Ці явища слід розглядати у зв'язку з...* (рекомендаційний характер, а не абсолютна вимога); *Отримані дані можуть свідчити про наявність тенденцій...* (припущення, а не ствердження).

Використання умовних форм (*було б доцільно, могло б свідчити, вважалося б*) пом'якшує категоричність і вказує на гіпотетичний характер висловлення: *Таке трактування могло б пояснити специфіку явища.*

У письмовому науковому дискурсі роль інтонації виконують синтаксичні конструкції, що задають відтінок невизначеності або відкритості: *варто зазначити, не можна виключати, що..., є підстави вважати, що...*

Застосування модальних засобів у науковому тексті виконує прагматичну функцію, підкреслюючи наукову обережність; демонструючи повагу до можливих інших підходів; забезпечуючи коректність академічної комунікації; формуючи образ дослідника, який не нав'язує, а аргументує свою позицію. Саме тому модальність у науковому тексті виконує роль інструмента пом'якшення категоричності, забезпечуючи баланс між об'єктивністю викладу та суб'єктивною інтерпретацією автора. Завдяки модальним словам, дієсловам, умовним конструкціям і спеціальним синтаксичним рамкам дослідник виражає ступінь упевненості в наведених фактах і водночас залишає простір для дискусії та альтернативних поглядів.

Модальність у міжкультурній комунікації. Категорія модальності є універсальною для всіх мов, однак способи її вираження та інтерпретації значно відрізняються залежно від мовної системи й культурного контексту. Ці відмінності безпосередньо впливають на процес міжкультурної комунікації, зокрема на точність передачі смислів, ступінь ввічливості та рівень взаєморозуміння між співрозмовниками.

У деяких мовах модальність має чітке морфологічне вираження, тоді як в інших вона реалізується переважно лексично чи синтаксично. Так, в англійській мові основним засобом є модальні дієслова (*can, must, may, should*), які чітко розрізняють епістемічне (ймовірність) і деонтичне (обов'язок, дозвіл) значення. У німецькій мові модальні дієслова (*dürfen, sollen, können*) мають ширший спектр семантичних відтінків, ніж в англійській, і відрізняються більшим ступенем граматикалізації. В українській мові модальність передається не лише дієсловами (*могти, мусити*), але й багатим набором модальних часток (*мабуть, нібито, авжеж*), що додає висловлюванню суб'єктивної оцінки.

Різні культури по-різному інтерпретують модальні маркери, що може призводити до непорозумінь у спілкуванні. Для носіїв англійської *you must* звучить як жорстка вимога, тоді як в українській *ти мусиш* може мати як категоричний, так і дружньо-наполегливий відтінок. У японській культурі значну роль відіграють модальні вирази ввічливості (*-masu, -deshō*), які пом'якшують категоричність висловлювань. Пряме формулювання вимоги, типове для західних мов, може сприйматися як грубість. В українській

мові частки (*же, ж, таки, мовби*) часто передають емоційно-оцінний відтінок, що не має прямих аналогів в англійській.

Відмінності у вираженні модальності можуть створювати бар'єри у міжкультурній комунікації: пряме використання обов'язкових форм (*must, have to*) може сприйматися як нав'язування думки, продукуючи надмірну категоричність, навіть якщо в культурі мовця це нейтральний вираз. Використання часток (*можливо, мабуть*) у мовах з високим рівнем комунікативної прямої може трактуватися як ухилення від відповідальності. Також при перекладі можуть втрачатися смислові відтінки, як-от: англійське *should* може означати як пораду, так і моральний обов'язок, тоді як в українській мові доводиться обирати між *слід* і *варто*.

У міжкультурній комунікації важливим стає не лише знання граматики, а й усвідомлення культурних традицій використання модальних засобів. Успішний міжмовний діалог передбачає гнучкість у виборі формулювань; здатність інтерпретувати модальність з урахуванням культурного контексту; розвиток міжкультурної компетентності, що дозволяє уникати непорозумінь.

Отже, категорія модальності в різних мовах реалізується через граматичні, лексичні та прагматичні засоби, що відображають специфіку мовної картини світу. Ці відмінності значною мірою впливають на порозуміння між носіями різних культур: неправильна інтерпретація модальних маркерів може призвести до спотворення смислу, комунікативних збоїв або навіть конфліктів. Усвідомлення мовно-культурної специфіки модальності є ключем до успішної міжкультурної комунікації.

ВИСНОВКИ

Осмислення категорії модальності є перспективним для подальшого її розпрацювання, оскільки дає змогу виявити нові аспекти в її розумінні. Вона відіграє важливу роль у мові, виражаючи ставлення мовця до змісту висловлювання. Сучасна лінгвістика пропонує нові підходи до аналізу модальності, що дають змогу глибше зрозуміти її структуру, функції та взаємозв'язок з іншими мовними категоріями.

Дослідження модальності в контексті сучасної лінгвістики є перспективним напрямом для подальшого вивчення, оскільки розкриває нові грані в її розумінні. Сучасні дослідження, що ґрунтуються на досягненнях когнітивної лінгвістики та прагматики, розглядають модальність не лише як граматичну категорію, а і як елемент, що пов'язує мовну систему з мисленням та комунікативною поведінкою. Дозволяє виявити нерозглянуті раніше аспекти її функціонування. Інтеграція модальності в ширші функціонально-семантичні поля, такі як поле оцінки, засвідчує її

комплексний характер та дає змогу виявити нові аспекти її функціонування в різних типах дискурсу. Сприяє її більш ефективному застосуванню. Глибоке розуміння модальності є важливим для розроблення нових методів навчання мовам та для застосування в галузі комп'ютерної лінгвістики, зокрема для аналізу текстів та розроблення систем машинного перекладу.

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто категорію модальності як одну з ключових у сучасній лінгвістиці. Акцент зроблено на багатовимірності її проявів у граматичному, семантичному, когнітивному та прагматичному аспектах. З'ясовано, що модальність виступає універсальним механізмом організації комунікативної дії, забезпечуючи зв'язок між мовцем, висловлюванням та адресатом. Особливу увагу приділено ролі модальності у відображенні суб'єктивності мовця, оцінності та інтерпретації дійсності. Показано, що в різних мовах категорія модальності має специфічні форми вираження, що впливає на міжкультурну комунікацію та взаєморозуміння. Проаналізовано новітні підходи до її дослідження, які інтегрують традиційні граматичні уявлення із когнітивними та комунікативно-прагматичними концепціями. Підкреслено значення модальності для формування сучасної теорії мови та розвитку лінгвістичної науки загалом.

Розглянуто особливості використання модальності у науковому дискурсі та звернено увагу на використання модальності в міжкультурній комунікації.

Література

1. Арістотель. Метафізика / пер. з давньогрец., передмова і прим. О. А. Юдіна; худож.-оформлювач О.А.Гугалова-Мешкова. Харків: Фоліо, 2020. 300 с.
2. Kripke, S. A. (1980). *Naming and Necessity*. John Wiley and Sons Ltd, 1981. Pp.192.
3. Умрихіна Л. В. Категорія модальності в контексті лінгвістичних досліджень. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. № 21. Т.1 С. 72-74.
4. Bally Ch. *Linguistique générale et linguistique française* / Ch. Bally. Berne: A. Francke S.A., 1987. 438 p.
5. Українська мова. Енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк та ін. Київ : Укр. енцикл., 2000. 752 с.
6. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. К. : Либідь, 1993. 368 с.

7. Мельничук О. С. Розвиток структури слов'янського речення. К., 1966. С. 48.
8. Бріцин В. М. Модальність і предикативність: лінії розмежування і протиставлення / В.М. Бріцин // Мовознавство. 2015. № 2. С. 77-85.
9. Шинкарук В. Д. Модус і диктум у структурі речення / В. Д. Шинкарук // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2014. Вип. 2. С. 165-172.
10. Мірченко М. Категорійна (функційна) типологія синтаксичних одиниць. Науковий журнал. № 1. 2014. С. 187-199.
11. Коць Т. Оцінність як лінгвістична категорія: вербальна реалізація і стилістична диференціація. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2021.29.4>. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика, (1(29)), 2021. С. 18-20.
12. Доценко О. Л. Семантико-прагматичний синтаксис: особливості вираження модальності: Монографія. К.: Міленіум, 2006. 226 с.
13. Palmer F. R. Modality and the English Modals. New York : Routledge, 2014. 220 p.
14. Ткачук В.М. Категорія суб'єктивної модальності, [монографія] / В.М. Ткачук. Тернопіль: Підручники й посібники, 2003. 240 с.

Information about the authors:

Mytyay Zoya Olegivna,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Philology and Foreign Literature,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
59, Naukovoho mistechka str., Zaporizhzhia, 69000, Ukraine

Siroshtan Tetyana Vasylivna,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Philology and Foreign Literature,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
59, Naukovoho mistechka str., Zaporizhzhia, 69000, Ukraine